

PARÀMETRES DEL JOC

Rafael Marín Sánchez, Professor de l'INEF-Lleida

Per fer una anàlisi del bàsquet ens cal establir una divisió en funció de la possessió o no de la pilota i definir els principis d'actuació individuals i col·lectius que en depenen

El bàsquet, a diferència d'altres esports col·lectius, no ha conegut l'evolució dels jocs populars, els quals han anat modificant progressivament les seves estructures fins esdevenir esports col·lectius, paral·lelament al canvi social i cultural. El bàsquet neix com a solució per assegurar la continuïtat de l'activitat física hivernal dins d'un programa d'educació física i d'esports d'una escola. És evident que el seu arrelament competitiu i la seva divulgació l'han portat a adaptar les mateixes estructures dels esports col·lectius, però gràcies a la seva motivació original de caràcter educatiu potser és aquell les estructures dels qual han conegut una evolució més àmplia i amb menys traumes.

Prenent per base el model que proposa Claude Bayer¹ en farem una anàlisi estructural i funcional.

El bàsquet és un esport d'enfrontament entre dos equips, la qual cosa ocasiona tota una sèrie de situacions sociomotrius proveïdes de dos caràcters diferenciats: oposició davant de l'adversari i cooperació entre companys del mateix equip. Aquest tipus

de conductes, de caire motriu i psíquic, estan codificades per un reglament i s'orienten de cara a un mateix fi, aconseguir d'introduir un baló dins d'una cistella. Per últim, cal determinar el terreny de joc, que és el lloc on es produeixen aquestes situacions sociomètriques.

En definitiva, aquests sis elements: terreny, baló, cistella, reglament, companys i adversari constitueixen el suport del joc i, per les seves característiques particulars, li confereixen la seva fesomia i el diferencien dels altres esports col·lectius.

Anàlisi estructural

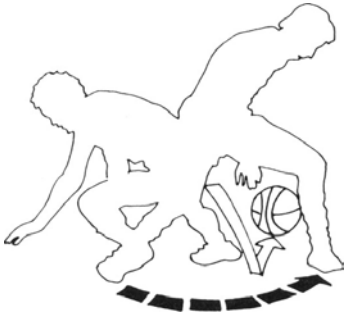
L'anàlisi de les característiques estructurals i la seva evolució són previs a l'anàlisi funcional.

El terreny

Està format per un rectangle de 28m x 16m en el seu interior; centrats en ambdós fons es troben els terrenys de les àrees restringides, que són trapezoides de 6 m i 3,6 m de base, respectivament, i de 3,8 m de longi-

tud. Conté una línia central que determina el camp ofensiu o defensiu de cadascun dels equips, una línia equidistant del centre del cercle de 6,25 m, que diferencia el valor dels llançaments i per últim, tres cercles d'1,8 m de radi, situats en el centre del camp i en el cap de les zones, la funció dels quals només entra en joc en situacions específiques (lluita entre dos i tirs lliures). La zona aèria del terreny de joc no està delimitada totalment, però bé que en els camps coberts el sostre ha de tenir una alçària superior als 7 m. Existeix a més un espai aeri restringit format per aquell, superior als 3,05 m, alçària del cercle, en la seva perpendicular en les zones restringides, en el qual cap jugador no pot accionar el baló o interceptar un llançament en trajectòria descendent fins que no es produeixi un rebot en la cistella.

Així, doncs, l'àrea de joc està formada per 420 m², als quals cal afegir els espais aeris on el jugador pot fer entrar en joc el baló, sempre que el darrer recolzament s'hagi produït dins del terreny, llevat de l'espai aeri res-

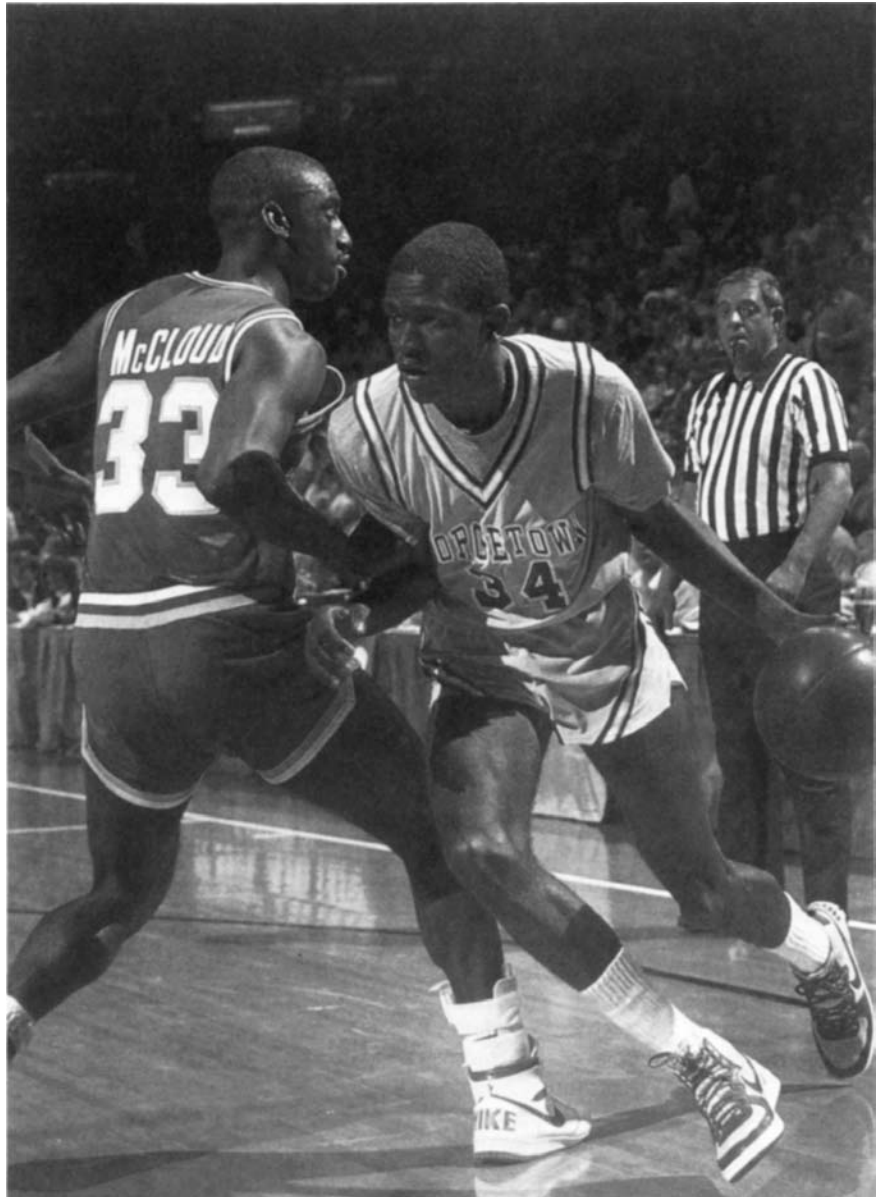
tringit. Ara bé, el desenvolupament funcional del joc està codificat pel reglament, a través de les següents regles: camp darrera, zones restringides per als atacants, temps durant el qual la pilota roman en la zona defensiva (10 sec.), la qual cosa modifica l'àrea de joc per al equip atacant, que passa de 420 m² a 210 m², llevat de les àrees restringides.

L'evolució del terreny des de Naismith fins a l'època actual s'ha produït en funció de dos paràmetres: la igualació de les relacions entre atacants i defensors i l'augment de l'espectacularitat del joc. Zones restringides, línies de tres punts i augments de les dimensions del camp són exemples d'aquesta evolució.

El més característic de l'evolució del terreny de joc en el bàsquet professional americà es, potser, l'aparició de les línies en el terreny, a fi de limitar les accions tàctiques en favor d'una major individualitat de joc i, així, realçar la seva espectacularitat.

El baló

De forma esfèrica, amb un diàmetre de 75 a 78 cm i un pes de 600 a 650 g, i amb unes propietats de rebot determinades, és l'element primordial de comunicació en el joc. Amb ell s'aconsegueixen els punts i es determina la situació de cooperació o oposició de cada equip (defensa-atac). Rarament el baló deixa de ser determinant del joc, sinó que és norma en el bàsquet que sigui focus d'atenció visual per a tots els jugadors, llevat del qui el porta, el qual substitueix aquest control visual per un altre de cinestèsic i, d'aquesta manera, allibera la visió per dur a terme el joc. El domini del baló fa necessària la seva uniformitat, en allò que fa al tipus de material, dintre de les competicions (a més d'altres aspectes de caire co-

mercial). Així, l'evolució del baló va lligada intrínsecament a la millora dels materials: des del baló de cuir amb costures, fins als últims materials sintètics s'ha tendit a un millora-

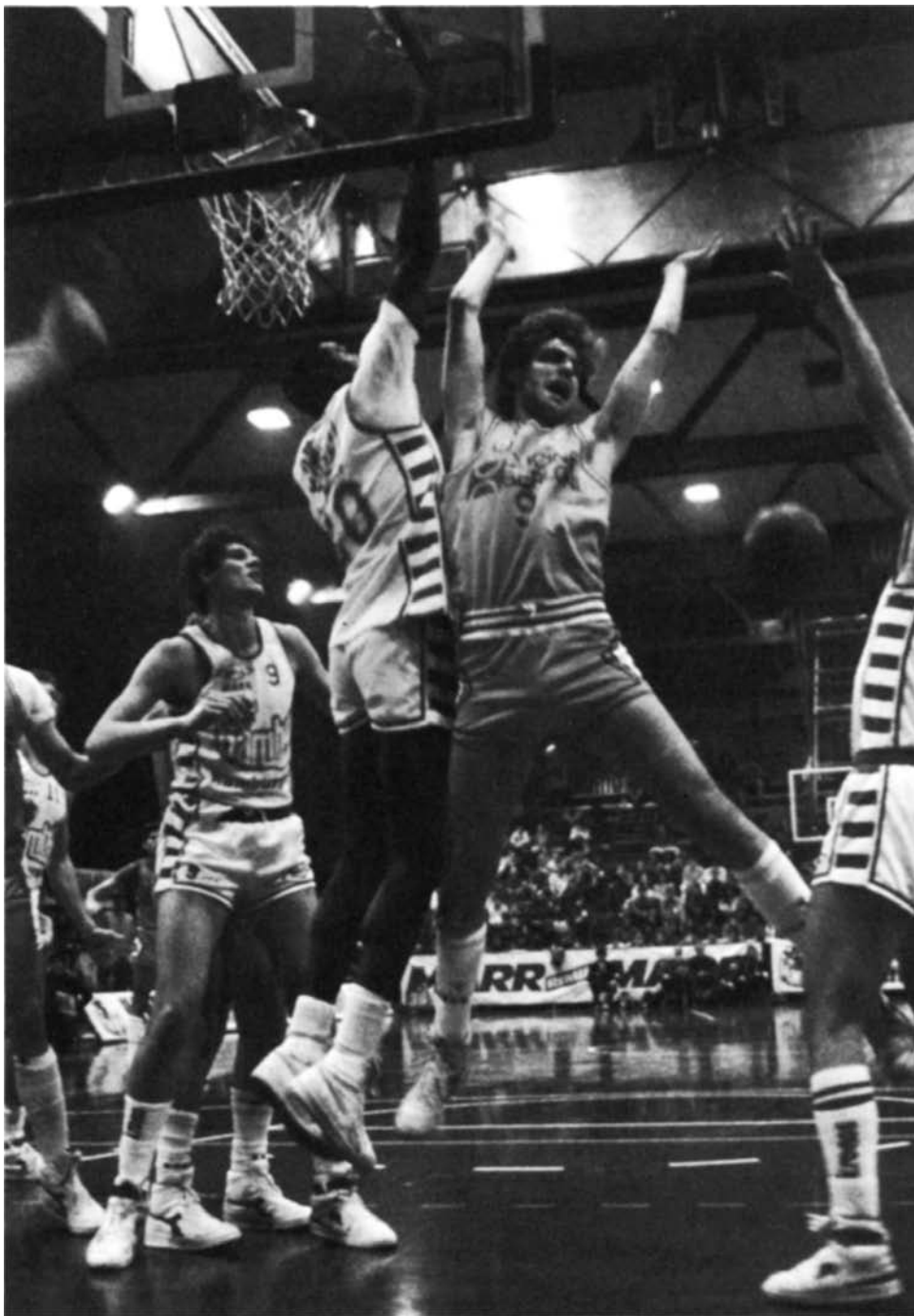
ment de la uniformitat del baló, a fi de facilitar el seu control. No sembla pas possible que hi hagi altres orientacions pel que fa la l'evolució del baló.

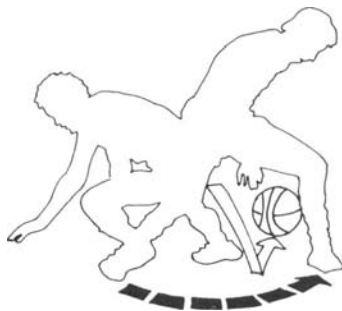
***El reduït nombre de jugadors
fa que les comunicacions verbals i motrius
es donin de forma contínua i col·lectiva.***

La cistella

L'objectiu del joc consisteix a encistellar el baló en un cercol de 45 cm de diàmetre, situat a una alçària de 3,05 m del sòl i subjecte a un tauler rectangular. L'encastellament té un valor de dos punts, o bé de tres si es produeix més enllà de la línia de 6,25 m, o també d'un quan és de tir lliure. El significat de la cistella varia segons els diferents rols de cooperació o oposició que duen a terme els jugadors. Així, per qui posseeix el baló constitueix l'objectiu principal; per als companys que hi cooperen el cercol és un element d'ajustament entre els adversaris i el baló, mentre que per al defensor el cercol suposa un punt fix de referència per analitzar la perillositat de l'atacant; com més propera sigui la situació de l'atacant respecte al cercol, major serà aquella. Tant la cistella com el terreny representen les coordenades fixes, que, en relació amb d'altres de tipus mòbil, com són el baló, els companys i els adversaris, faciliten l'ajustament espai-temporal del jugador.

En l'evolució poden distingir-se dues etapes. Una primera que va des del cistell originari de Naismith fins a l'aparició del taulell, que fou concebut principalment per raó de necessitats funcionals. En efecte, es va introduir per evitar que els llançaments errats fossin a parar al públic; el cistell, al seu torn, es va anar configurant fins atènyer el seu aspecte actual, que és el reglamentari. Una segona necessitat va venir determinada per l'exigència d'adaptació a l'evolució física dels jugadors. Tenint en compte el millorament del salt i l'augment d'alçària, apareixen els cercols flexibles i les proteccions dels taulells. S'ha apuntat també com a factor la conveniència o no d'augmentar l'alçària dels cercols; amb tot, una anàlisi

més profunda demostraria un major foment del gegantisme, ja que possiblement hi hauria un nombre superior de llançaments mancats i, per tant, de rebots. És possible que aquest sigui l'element estructural més estable, de cara a una futura evolució, pel fet de ser el més específic de tots.

El reglament

És l'estructura que codifica el joc: actualment el seu grau d'instituciona-

lització és summe.

En principi, el reglament suposa sobretot la igualtat d'oportunitats davant la victòria, i constitueix alhora l'autoritat coercitiva del joc en el seu aspecte motriu.

Compost per nou regles, hi poden distingir-se, per una banda, les que són estrictament estructurals, les referents a l'equipament, als jugadors, als suplents i els entrenadors i als jutges i les seves obligacions; i, per una altra,

les que determinen l'aspecte funcional del joc: el joc, el reglament de joc, les regles de cronometratge, el reglament per als jugadors, les infraccions i penalitzacions i, per últim, les regles de conducta. Dins d'aquestes, són les referents als jutges i les seves obligacions les que determinen un dels elements més imprescindibles en el bàsquet com a esport i no pas com a joc lúdic.

En bàsquet, l'esperit del reglament continua essent fidel a la idea del seu creador, la de ser un joc on els contactes físics quedessin eliminats o, si més no, castigats severament. L'expulsió dels jugadors a les cinc faltes, l'obligació de reconèixer les faltes aixecant la mà, la falta intencionada, són exemples d'una constant evolució del reglament. La permissivitat en allò que fa a l'acostament a la cistella és un fet dins del bàsquet més avançat.

Els companys

Element indispensable, són el centre del joc col·lectiu; a través d'aquest element estructural pren vida la relació de cooperació en un objectiu comú.

El reduït nombre de jugadors fa del bàsquet un dels esports en els quals les comunicacions verbals i motrius es donen de forma més contínua i en un ordre més col·lectiu. Encara que amb un nombre inferior de jugadors podria establir-se la majoria de les combinacions tàctiques, aquest esport exigeix i alhora possibilita una major comunicació col·lectiva global dels seus membres.

La regressió que ha experimentat el nombre de jugadors, de 7 a 5, la possibilitat de realitzar els canvis de suplents de forma més dinàmica (model handbol) i una major possibilitat de temps morts (model USA) facilita-

**La tàctica té per base dos conceptes:
a nivell individual, l'actitud defensiva, a
nivell col·lectiu, l'ajuda**

rien un major grau d'interrelació entre els diferents components de l'equip, els entrenadors, els jugadors i els suplents.

Els adversaris

Enfront de la cooperació trobem l'oposició, representada pels adversaris. Aquesta relació d'oposició no es fa de forma individualitzada, sinó que pretén de presentar-se en bloc davant de la relació de cooperació, i cerca que aquesta no sigui col·lectiva. Aquesta relació de cooperació-oposició en el bàsquet tendeix a buscar una constant superioritat mitjançant el cessament de la cooperació en l'adversari. En aquest aspecte, l'equilibri entre l'agressivitat i el *fair play* és el repte major dins de l'evolució.

Anàlisi funcional

Un cop definits els diferents factors estructurals podem establir una anàlisi funcional tenint en compte que qualsevol variació d'aquestes estructures modificarà substancialment el joc.

Fins a dates recents el tipus d'anàlisi efectuat partia preferentment de la perspectiva tècnica/tàctica. La tècnica, com a propietat exclusiva del jugador, i la tàctica, dominada i disposada per l'entrenador; amb tot, una visió més globalitzadora ens fa veure el joc com un tot, de difícil compartimentació, donat el seu caràcter col·lectiu. Ara bé, dins de les fases del joc, podem establir una divisió en funció del baló – atac, es posseeix; defensa, no es posseeix – i uns principis d'actuació en funció d'aquestes situacions, tant de caràcter individual com col·lectiu.

Defensa

Dins del joc la no possessió del baló

determina la implantació d'una situació defensiva. A partir d'aquí, sorgeixen tres principis generals defensius:

1. Recuperació del baló per passar a ser atacant.
2. Obstaculització de la progressió de l'adversari – amb o sense baló – fins a la cistella, tot encaminant-lo cap a zones menys perilloses per a la defensa.
3. Oposició a la trajectòria del baló vers la cistella o vers els atacants.

Aquests principis seran modificats per les estratègies que caldrà emprar, zonals, individuals o mixtes. És evident que, tot i que el baló és el centre de màxima atenció, segons que sigui la defensa home a home, en funció de les zones de terreny o per causa de qualsevol combinació d'ambdues, la forma d'actuació individual i col·lectiva experimentarà variacions. Una altra valoració estratègica modificadora dels principis defensius és el ritme de joc, la intensitat i l'agressivi-

tat, les quals estan en funció del desenvolupament del partit. Són totalment diferents els principis en una pressió en la qual l'equip atacant gairebé es pot considerar «defensor del baló» i l'equip defensiu «atacant del baló», cas en el qual l'objectiu principal deixa de ser la cistella en favor del baló.

A cada principi defensiu correspondran diferents formes d'actuació, com són la tàctica individual defensiva i la seva expressió motora concreta, la tècnica, limitada pel reglament i altres factors integrants del joc (adversaris, companys, etc.).

Exposem a continuació un esquema de les actuacions defensives més comunes en relació als principis defensius generals:

1. Recuperació del baló:

- Arrabassar-lo de les mans durant el bot, dins del marge reglamentari o interceptant un tir, una passada o un rebot.
- Obligar l'atacant a cometre una violació mitjançant la defensa.
- Provocar faltes d'atac.
- Provocar la passivitat de l'adversari pel reglament (5 sec. de retenció, 10 sec. zona defensiva, 30 sec. possessió en atac).

2. Obstaculització de la progressió de jugadors amb o sense baló:

- Ocupar zones intermèdies entre ell i la cistella.
- Dirigir el jugador cap a la 13na.
- Bloquejar el rebot.

3. Oposició a la trajectòria del baló:

- Puntejar línies de tir.
- Marcar línies de passada.
- Oferir possibles trajectòries favorables a la defensa.

El sentit de cooperació de l'esport col·lectiu, enfront a la suma d'accions

individuals, ens duen al concepte de tàctica col·lectiva, la qual adquireix la seva peculiaritat en cada equip segons que sigui el matís estratègic propi i la situació de joc.

La tàctica té per base dos conceptes; l'un, a nivell individual, l'actitud defensiva, la qual ha de ser contínua, de manera que produeixi un elevat nombre de contracomunicacions distorsionadores de l'atac; i, l'altre, de caràcter col·lectiu, l'ajuda, la qual busca la superioritat activa sobre el portador del baló o l'ajustament davant una superioritat atacant.

Com es veurà tot seguit, en l'anàlisi de la tàctica ofensiva la defensa, a fi d'oposar-se a les accions col·lectives bàsiques de l'atac, adopta unes formes concretes, que són específiques de cada equip; i, per causa del nombre de repeticions en l'entrenament, arriben fins i tot a considerar-se estereotips col·lectius. N'és un exemple la defensa dels blocs en atac, on la resposta defensiva, ja sigui de canvi d'oponent o d'obertura de bloc, pot revestir formes molt estandarditzades. En el sistema defensiu, independentment de l'estratègia utilitzada, es pot diferenciar la defensa interior als homes pròxims al cèrcol, on predominen les accions de contacte i, amb elles, les de força, i es pot diferenciar també la defensa dels homes exteriors, on les accions van encaminades a interceptar les línies de comunicació (passada) i ajuda a les zones properes al cèrcol, la qual cosa imprimeix un caràcter de velocitat i força explosiva al joc. En funció d'això s'adoptarà una organització geomètrica de l'espai, el que es manifesta clarament en les estratègies de zona, on són exemples oposats: 1-3-1, amb preponderància de la defensa exterior amb la defensa, i 2-3 amb atenció especial al joc intern.

L'especificitat de rols i tasques del jugador és avantatjós cara al rendiment, però comporta una automatització nociva

Atac

La situació oposada a la defensa és la possessió del baló, que dona lloc a l'atac. Aquest es caracteritza per tres principis generals en contraposició a la defensa:

1. Conservació del baló, que, teòricament, no s'hauria de perdre fins que no s'aconseguís un punt en les accions defensives de recuperació del baló.
2. Progressió del baló i dels jugadors fins a la cistella contrària, amb evita-

ció de les zones favorables a la defensa i dins del concepte reglamentari del terreny.

3. Consecució del punt per mitjà d'un llançament d'elevada possibilitat d'èxit.

Igual que la defensa, els principis de l'atac resultaran modificats des del punt de vista estratègic, i encara de forma més important, ja que han d'ajustar-se a l'estratègia defensiva. La recerca d'un atac universal sense necessitat d'adaptar-se a les estratègies

defensives constitueix un dels punts que són objecte de major investigació en la tàctica individual.

Una anàlisi de les accions més comunes dins de l'atac dona per resultat *l'esquema I*.

A continuació passem a definir els següents conceptes:

Tècnica individual: És l'acció concreta d'execució motora d'acord amb un ajustament de la situació de joc.

Tàctica individual: És l'elecció d'una tècnica concreta, on prèviament i de forma conscient s'ha elegit entre les accions bàsiques de:

- desplaçament: amb i sense baló
- passar
- tirar
- fintar

Tàctica col·lectiva: L'organització conscient de les accions individuals de dos o més jugadors. Les combinacions són les seves estructures més senzilles, els sistemes, la conjunció de les combinacions ordenades dins de l'espai i el temps. D'acord amb l'anàlisi estructural previ, el bàsquet és un esport en el qual el caràcter de globalització del joc incita a crear unes estructures de cooperació intenses, que tenen per base els mateixos principis de defensa, ajuda i continuïtat. L'especificitat de rols i tasques del jugador, que porta a la creació de sistemes, té avantatge de cara a un rendiment màxim, però, a canvi, comporta una automatització nociva del joc. Així, una evolució cap al jugador polivalent crea les estructures de joc lliure (circulacions); gràcies a ella, i dins d'unes normes de circulació de jugadors i baló, es fa possible que el jugador creï situacions col·lectives favorables.

Per altra banda, l'anàlisi de les situacions reglamentàries i estratègiques que es produeixen durant el partit ha portat al concepte de situació espe-

ESQUEMA

Anàlisi de les accions d'atac

Tàctica col·lectiva	Tàctica individual	Tècnica individual
	Desplaçaments sense baló	<ul style="list-style-type: none"> — D. Frontal — D. Dorsal — D. lateral
Combinacions		<ul style="list-style-type: none"> — Salts — Pivots — Canvi de ritme — Canvi de direcció
Passar i tallar	Desplaçaments amb baló (bot)	<ul style="list-style-type: none"> — B. protecció: Canvi de direcció — B. d'avançament: Canvi de mà revers frontal dorsal entre les cames
Bloqueig directe		<ul style="list-style-type: none"> — P. pit — P. picat
Bloqueig indirecte		<ul style="list-style-type: none"> — P. beisbol — P. pivot
	Passades	<ul style="list-style-type: none"> — P. palmeig — P. dorsal
	Tirs	<ul style="list-style-type: none"> — T. estàtic — T. entrada «mate» safata cèrcol passat semiganxo
Bloqueigs estàtics (Bloquejador fix)		<ul style="list-style-type: none"> — T. suspensió — T. ganxo desplaçaments suspensió
	Fintes	<ul style="list-style-type: none"> — T. palmeig — F. sortida amb baló sense baló — F. recepció revers contenció porta enrere — F. tir

cial; combinacions amb un caràcter de continuïtat específica en el joc (salt entre dos, sortides de pressió, bandes, etc.).

Per últim, cal ressaltar tant en atac com en defensa la importància de la comunicació, així verbal com motriu.

Esquema funcional segons el model de Claude Bayer

A tall de conclusió *l'esquema II* serveix de suport a l'acció de jugador i constitueix la referència per a l'anàlisi i solució de qualsevol situació tàctica en el joc.

Evolució

L'evolució del joc ha estat produïda pels canvis estructurals, principalment de reglament, els quals ja han estat considerats en tractar dels elements estructurals.

Un altre factor és l'evolució física i antropomètrica dels jugadors, que comporta un augment d'intensitat del joc, objectiu que es persegueix tant a nivell individual (polivalència) com col·lectiu, defensa i atac en tot el camp (transicions).

Conclusió

Aquests són els aspectes fonamentals

d'una anàlisi funcional de l'atac i la defensa previs, que cal considerar des del punt de vista teòric, ja que és evident que, en la pràctica, l'acció d'un atacant en 1 x 1 – en la qual es resol una proporció elevada de casos –, minimitza la dita anàlisi. Però l'evolució de la defensa, en el seu aspecte de cooperació, no invalida una possible anàlisi global.

1. BAYER C. *la enseñanza de los juegos deportivos colectivos*, ed. Hispano-europea, 1986.

ESQUEMA 11

Adaptació de Claude Bayer al bàsquet

